

НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ В СІМ'Ї ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Анотація: У статті звернено увагу на проблему насильства в сім'ї, зокрема на жорстоке поводження з дітьми. Визначено можливості захисту дітей, які потерпають від сімейного насилля.

Ключові слова: насильство, сім'я, діти, жорстоке поводження, захист.

Abstract: Attention to the problem of domestic violence, including ill-treatment of children had drawn in the article. It was determined the possibility of protection of children affected by family violence.

Key words: violence, family, children, ill-treatment, protection.

Серед гострих питань сьогодення залишається проблема подолання домашнього насильства. Виступаючи загальносвітовою проблемою, попередження насильства у сфері сімейно-побутових відносин є актуальним і для України. Феномен насильства в сім'ї, його сутність, наслідки досліджували ряд науковців (І. Зверева, О. Кочемировська, К. Левченко, Н. Максимова, Ю. Онишко та ін.).

При цьому, вкрай складною темою, яка потребує особливої уваги, постає питання жорстокого поводження з дітьми.

Під категорію «жорстоке поводження з дітьми» підпадає будь-яке насильство по відношенню до дитини з боку батьків або осіб, які їх замінюють. Відповідно до Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» виділяють чотири види насильства: *економічне* (умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я); *психологічне* (насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими

навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдатися або завдається шкода психічному здоров'ю); *сексуальне* (протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканність іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до неповнолітнього члена сім'ї); *фізичне* (умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі і гідності) [1, с. 282; 4].

Основні причини жорстокого поводження з дітьми носять психологічний та соціальний характер. Особливо це стосується фізичного і сексуального видів насильства, які найчастіше практикуються в сім'ях. Що стосується психологічних чинників, то варто зосередити увагу на схильності до насильства у кривдників. Соціальними причинами, які спровокували жорстоке ставлення до дітей, доцільно назвати бідність, безробіття, низький освітньо-культурний рівень.

Не зважаючи на те, який вид насильства превалює в сім'ї, основним, що «об'єднує» їх, є пагубний вплив на дитину. Насилля в дитинстві веде до негативних наслідків у подальшому житті. Так, діти, які зазнали хронічного насильства, не мають можливості безпечно виражати свої емоції. Ставши дорослими, такі особи відчувають напади незрозумілої тривоги, депресії або гніву. Щоб придушити в собі ці тяжкі відчуття вони нерідко вдаються до алкоголю або наркотиків. Наслідки жорстокого поводження з дитиною отруюють усе майбутнє життя цієї дитини, впливають на майбутні відносини з іншими людьми, пригнічують почуття власної гідності, і, на жаль, збільшують ризик насильства в сім'ї, яку створить така особа, коли стане дорослою.

Неприпустимість жорстокого поводження з дітьми юридично закріплена на міжнародному рівні. «Конвенції ООН про права дитини» зобов'язує вживати всіх можливих заходів щодо захисту дітей від будь-яких форм насильства. В українському ж законодавстві відповідальність за подібні дії передбачена

безліччю галузей права: кримінальним, сімейним, адміністративним тощо [2; 3; 5].

Важливою умовою захисту дітей від насильства є створення гарячої лінії, так званого «телефону довіри». Однак, за статистикою, допущення жорстокого поводження з дітьми найбільш характерне для жителів невеликих населених пунктів, де вкрай рідко буває організований потрібний телефон довіри. У таких випадках оптимальним захистом дітей від насильства стає звернення до органів опіки та піклування, а також в інспекцію у справах неповнолітніх. Ініціатива звернення може виходити як від самої дитини, що страждає від жорстокого поводження, так і від будь-якої іншої особи, яка не байдужа до дитячої долі.

Профілактика жорстокого поводження з дітьми покладена на органи опіки та піклування. Для цього існують спеціально розроблені програми та інструкції, які містять такі заходи: виявлення неблагополучних сімей; проведення профілактичних бесід з батьками, що входять до групи ризику; контроль відвідування неповнолітніми освітніх установ, відповідних їх віку і розвитку; організація взаємодії з дільничними педіатрами та представниками освітніх установ; моніторинг заяв, які надходять в поліцію про зниклих неповнолітніх; сприяння в працевлаштуванні членів малозабезпечених сімей; організація лікування від алкогольної та наркотичної залежності членів сім'ї.

Один із першочергових обов'язків працівників органів опіки та піклування – проведення ретельної об'єктивної перевірки умов життя дитини, за результатами якої, в разі необхідності, може бути прийняте рішення про порушення кримінальної справи стосовно батьків або інших членів сім'ї за жорстоке поводження з дітьми та позбавлення батьківських прав.

Крім того, варто залучати медико-психологічні, соціальні, соціально-психологічні служби, висновки яких можуть стати основою для винесення рішень в напрямку захисту дітей, які потерпають від насилля в сім'ї.

Серед невирішених питань сучасності залишається проблема подолання домашнього насильства над дитиною. Не варто судити про окремий випадок насильства, потрібно дослідити ситуацію в сім'ї в цілому. Важливим кроком до

подолання проблеми жорстокого поводження з дитиною має стати усвідомлення цієї проблеми, як суспільством в цілому, так і кожним окремим громадянам.

Підсумовуючи вищесказане, можна зазначити, що дане дослідження не претендує на повне висвітлення теми. Надалі перспективними темами є питання підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери щодо надання дитині, яка постраждала від насилля в сім'ї, медичної та психологічної допомоги; роль органів опіки та піклування як основного суб'єкта, що здійснює протидію жорстокому поводженню з дітьми в сім'ї та ін.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – 2-ге видання / За заг. ред. проф. І. Д.Зверевої. – Київ, Сімферополь:Універсум, 2013. – 536 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Затв. Законом Української РСР від 7 грудня 1985 р.: станом на 25 травня 2011 р. // ВВР. – 1985. – Додаток до № 51.
3. Кримінальний кодекс України: Затв. Законом України від 05 квіт. 2001 р. // ВВР. – 2001. – № 25.
4. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15 листоп. 2001 р. // ВВР. – 2002. – № 10.
5. Сімейний кодекс України: Затв. Законом України від 10 січня 2002 р. // ВВР. – 2002. – № 21.